

Inkeri Sutela: Kokemuksia oppilaiden ympäristöryhmän toiminnan ohjaamisesta

(Teksti julkaistu aiemmin Historian ja yhteiskuntaopin opettajien Hyölin Kleio-lehdessä 4/2019)

Monissa kouluissa toimii oppilaiden ja opiskelijoiden ympäristöryhmiä. Ryhmän ohjaaminen sopii yhteiskuntaopin opettajalle hyvin: yhteiskuntaopissahan nimenomaan opetellaan vaikuttamista ja pohditaan yhteiskunnallisia ongelmakysymyksiä sekä niiden ratkaisuja, kuten kestävästä kehityksestä. Tässä artikkelissa kerron Viikin norssin kestävästä kehityksestä -raadinn toiminnasta.

Miten oppilasryhmä muodostuu ja kokoontuu?

Koulussamme on oppilaita ekaluokkalaisista abeihin. Tällä hetkellä keke-raatiin on pyydetty mukaan oppilaita 5.-luokkalaisista ylöspäin. Käytännössä koko raati kokoontuu vain 2-3 kertaa vuodessa eli lähinnä valitsemaan lukuvuoden teemaa tai suunnittelemaan toimintaa sekä lopuksi arvioimaan, miten toiminta on toteutunut. Muutoin peruskoulun raati (5.-9.-luokkalaiset) ja lukion raati ovat kokoontuneet erikseen.

Lukion ja peruskoulun raadilla on yhteinen ohjaaja (minä), ja apuna peruskoulun raadin kokouksissa on myös koulunkäyntiavustaja. Näin saamme eriytettyä toimintaa paremmin ikätasoiseksi ja monipuolisemmaksi. Ohjaajan palkkio on ollut 1 vvt, minkä lisäksi toimin henkilökunnan / opettajiston kestävästä kehityksestä työryhmän vetäjänä ja saan tästä työryhmänvetopalkkion (100e/kk). Alaluokkien 1.-4.-luokkalaisille ei tällä hetkellä ole omaa raatitoimintaa resurssipulan takia – nuoret oppilaat tarvitsisivat ikätasoisesta toimintaa, joka olisi selvästi erilaista kuin vanhempien oppilaiden toiminta.

Mukaan oppilaiden raatiin on pyydetty kaikkia toiminnasta kiinnostuneita. Periaatteessa rajoituksena on korkeintaan kaksi oppilasta tai opiskelijaa jokaiselta luokalta tai lukioryhmältä. Käytännössä kaikilta luokilta ei innokkaita osallistujia ole ollut, joten rajoitusta ei ole sinänsä tarvinnut ottaa käyttöön. Pakollista edustusta joka luokalta ei ole haluttu, koska epämotivoituneet jäsenet eivät kuitenkaan kokouksiin ilmaantuisi. Luokassa järjestettävät ”pakkovaalit” voisivat myös toimia kiusaamisen tai suosituimmuusmittausten välineinä.

Lukiolaiset ovat kokoontuneet ruokavälitunneilla tai hyppytunneilla tai päivinä, jolloin kaikilla loppuu koulu aiemmin. Näin he eivät ole joutuneet olemaan (ainakaan kovin usein) poissa oppitunneilta raatitoiminnan takia ja määrittelevät pääosin itse osallistumisensa tason. Raadin ohjaava opettaja on käynyt yleensä paikalla kokouksen alussa tuomassa jonkinlaisen muistilistan käsiteltävistä asioista tai tarkistamassa, mitä raati on tekemässä. Sen jälkeen olen antanut lukiolaisille kokous-, suunnittelu- ja työskentelyrauhan poistumalla paikalta... Tämä on ollut lukiolaisille ilmeisesti yksi tärkeä motivaatiotekijä: että he todellakin saavat tehdä ja suunnitella itse.

Peruskoulun raati on kokoontunut yleensä jonkin oppitunnin (á 75 min.) aikana noin 1-2 kertaa kuussa. Ajankohta on aina eri aikaan ja/tai eri päivänä, jotta poissaolot eivät rasittaisi mitään yksittäistä oppiainetta liikaa. Oppilaat on ohjeistettu varmistamaan aina oman oppituntinsa opettajalta, voivatko he osallistua kokoukseen. Yleensä lupa annetaan, ellei luokalla ole esimerkiksi koetta. Käytännössä myös peruskoululaiset käyttävät osallistumisensa säätelyyn omaa harkintaa – esimerkiksi kotitalous- tai liikuntatunnilta eivät kaikki halua olla poissa.

Teema, perinteet ja spontaanisuus toiminnan ohjaajina

Kestävän kehityksen toiminnan suunnittelun pohjana ovat olleet yhtäältä aiempien vuosien toiminta sekä toisaalta kunkin vuoden oma teema. Lisäksi toimintaan ovat voineet vaikuttaa ajankohtaisasiat kuten ilmastomarssit.

Vuosittain toistuvia tapahtumia ovat olleet esimerkiksi lukion oppikirjakirppis syksyn aluksi, kevään roskatalkoot ja tiettyjen vuosiluokkien retket esimerkiksi Viikinmäen jätevedenpuhdistamolle ja Ämmäsuon ekoteollisuuskeskukseen.

Teematyöskentely taas juontaa juurensa Vihreä lippu -ohjelmaan. Vihreä lippu -toiminta muodostuu 1-2 vuoden mittaisista projekteista, joilla on aina yksi pääteema. Usein teemasta riittäisi tekemistä helposti kahdellekin vuodelle, mutta käytännössä saman tahkoaminen alkaa lopulta aina kyllästyttää ja raatilaiset vaihtavat teeman mielellään vuosittain. Viikin norssissa teemoja ovat olleet mm. vesi, ilmasto, ravinto, lähiympäristö ja nyt kuluvana lukuvuonna kiertotalous.

Käytännössä vuosikin on pitkä aika ennakoida toimintaa – etenkin nuoren aikakäsityksessä. Lukuvuoden aikana ”takavasemmalta” saattaa ilmaantua mielenkiintoisia mahdollisuuksia osallistua työpajoihin tai kutsuja koulua laajempaan toimintaan kuten ilmastomarssille. Näihin tilaisuuksiin kannattaa kokemuksen mukaan tarttua, jotta toiminta pysyy nuoren näkökulmasta ajankohtaisena ja pystyy vastaamaan kulloisiinkin kiinnostuksen kohteisiin, liittyvät ne sitten vuoden pääteemaan tai eivät.

Käytännön toiminta ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Ympäristöryhmän tulee oikeasti toteuttaa tapahtumia ja tehdä asioita – muuten raatilaiset turhautuvat ja lakkaavat toimimasta. Viikin norssin keke-raadin toiminta on suuntautunut sekä lähiyhteisöön eli omaan kouluun että yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Omassa koulussa toteutettavat tempaukset tuovat mukaan konkretiaa ja tekevät toiminnan näkyväksi muille kouluyhteisön jäsenille.

Yhteiskunnallinen ulottuvuus taas palvelee nuorten tarvetta vaikuttaa laajemmin, eikä jäädä vain ”viherpiipertämään”. Samalla harjoitellaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen konkreettisia keinoja: aloitteiden tekoa, yhteydenottoa päättäjiin, tiedottamista, tempausten järjestämistä ja vaikka mielenosoituksiin tai adresseihin osallistumista.

Peruskoulun raadin kanssa tämä tarkoittaa vahvaa eriyttämistä ja samanaikaistoimintaa kokousten aikana. Esimerkiksi kaksi raatilaista saattaa kirjoittaa kirjettä pääministeri Antti Rinteelle, toiset kaksi valmistella tiedotetta oman koulun ilmoitustaululle ilmastomarssista ja kolmannet tehdä meemejä kiinnitettäväksi eri puolille koulua. Tai yhdet kirjoittavat ja vievät aloitteen koulun keittiölle kasvisruuan tarjoamiseksi linjastolla ensin, toiset kiertävät tarkistamassa luokkien jäteastioiden ohjeet ja kolmannet kiinnittävät ”muista sammuttaa valot” ohjeita koulun pikkuvessoihin.

Lukiolaiset taas ovat esimerkiksi luoneet raadillemme sähköisen aloitelaatikon, kirjoittaneet aloitteen koulun opintomatkojen ja leirikoulujen päästöjen kompensoimiseksi ja valmistelleet päivänavauksia kertomaan raadin toiminnasta. Luonnollisesti raatiin osallistuvien nuorten halut ja taipumukset määrittävät toimintaa – esimerkiksi päivänavauksen pitäjältä vaaditaan uskallusta esiintyä.

Niin lukion kuin peruskoulun raati tarvitsee ohjaajan tukea näkemykseni mukaan erityisesti siinä vaiheessa, kun ideasta pitäisi siirtyä käytännön toteutukseen. Opettajan / aikuisen tehtävä on organisoida tai tarjota apua organisointiin eli miettiä, mitä kaikkea pitää tehdä, muistaa ja hoitaa, jotta tapahtuma toteutuu ja onnistuu. Onnistuneet tapahtumat luovat onnistumisen elämyksiä niin henkilökohtaisella tasolla kuin yleisempää uskoa yksilön vaikuttamismahdollisuuksiinkin.

